

Глобализация, социален капитал и образование

Валентина Миленкова*

Ключова теза на статията е, че социалният капитал е важен за интеграцията и за гражданското общество, защото е базиран на различни контакти и мрежи, в които хората се включват. Други теми, анализирани в статията са:

- *образованието е главен стимул за социален капитал;*
- *образованието създава среда за усъвършенстване на подходите и моделите на социализация.*

В статията са представени емпирични резултати от проекта „Интегриране на социално-психологичните науки в глобализацията се свят” реализиран в Югозападен университет през 2013 със студенти от 4 курс. Основни изводи на статията:

- *Общностите влияят на индивидите посредством съседските контакти и връзки.*
- *Студентите са разочаровани от икономическата ситуация и политическия елит на страната.*
- *Студентите имат слабо доверие в институциите.*
- *Образованието е фактор за социален капитал и мобилност.*
- *Студентите акцентират на дисциплиниращата мисия на образованието и свързаните с това активности.*

Заключение на статията е, че социалният капитал е предпоставка за постигане на цели и образованието има значим принос за това.

Ключови думи: Социален капитал, интеграция, доверие, образование

Въведение

В настоящата епоха във всички области на икономиката, културата, политиката, образованието, международните отношения протичат сериозни промени, развиват се дълбоки и непознати процеси на реструктуриране, чиято ключова характеристика е глобализацията. Глобализацията е термин, с който се визират процесите на еволюция в социален план, характеризиращи се с нарастващи взаимовръзки, размиване на границите и ценностите, преход към нов обществен модел, формиране на различна

солидарност, в която е гарантирана свободната конкуренция на идеи, ценности и постижения (Недялкова, Бауман, 2005).

В своя анализ на глобализацията Улрих Бек (Бек, 2002) подчертава нейната универсалност, изразяваща се в това, че чрез нея постиженията на човешкия прогрес във всички области на живота стават достояние на милиони хора. В икономически план глобализацията се разглежда като създаване на глобален пазар, характеризиращ се със свободното движение на стоки, услуги, капитали, работна сила. От друга страна, глобализацията е предпоставка за създаване на единна общност с общочовешко значение и колективна отговорност с оглед предотвратяване на конфликти и кризисни ситуации в различни точки на света. В този смисъл глобализацията означава преди всичко „всеобхватност, всеобщност, планетарност или казано популярно – световност” (Недялкова, Бауман, 2005).

Глобализацията поставя въпроса за свързаността и интеграцията на хората; за начина, по който те се ситуират в цялото, затова на преден план излиза и въпросът за отчуждението, за разпадането на сигурността и различните дименсии на несигурност (Бауман), които индивидите преживяват в условията на глобализация. И доколкото глобализацията е неизбежен етап в човешкия прогрес, носещ в себе си както голям положителен заряд, така и сериозни мащабни противоречия голямо значение придобива и въпросът за социалния капитал – като индикатор на свързаността между хората и доверието към „другия” и към социалните институции.

1. Социален капитал

Основната идея на социалния капитал е, че обществените контакти и мрежи имат ценност и влияят на постиженията на индивиди и групи. Социалният капитал като понятие има дълга история¹, свързана с различни акценти и интерпретации: от приноса му за сплотеността и демокрацията до значението, което има за общността като фактор за създаване на доверие и свободен избор на индивида (Ferragina, 2012). Това е едно от основанията социалният капитал да генерира толкова голям интерес в академичен контекст.

¹ Дж.Дюи използва за първи път понятието през 1899 в книгата си *The School and Society* (John Dewey) без да му дава дефиниция.

Съвременното разглеждане на социалния капитал налага дебата за отношението между доверие, социални мрежи и развитие на обществото като се прави синтез между ценността на общностния и индивидуалния подход, заложен в „теорията на рационалния избор”. Социалният капитал се генерира колективно благодарение на присъствието на общностите и социалните мрежи, но индивидите и групите са тези, които го използват. Индивидите могат да експлоатират социалния капитал на техните мрежи, за да постигнат свои цели или да станат членове на групи, които стабилизират техния статус. В този смисъл анализите акцентират на дихотомния подход „общностност” - „индивидуализъм” (Ferragina, 2012).

В ретроспекция

П.Бурдийо въвежда понятието през 1972 (Bourdieu, 1972) и по-късно го анализира в контекста на формите на капитала като показва как социалният капитал създава и възпроизвежда неравенства, благодарение на директното и индиректно използване на обществени контакти, осигуряващи достъп на индивидите до властови позиции. Така Бурдийо интерпретира социалния капитал инструментално, фокусирайки върху предимствата, които неговите притежатели получават и имат (Portes, 1998). Затова може да се каже, че в разбирането на Бурдийо - социалният капитал не е неутрален ресурс, а е винаги класово и статусно натоварен.

Дж.Колман интерпретира понятието функционално като “многообразие от същности с два елемента, които: а) визират някакъв конкретен аспект на социалната структура; б) улесняват определени действия на актьорите в структурата” (Portes, 1998). Социалният капитал подпомага индивидуалното или колективното действие, генерирано от реципрочност, доверие и норми. В концепцията на Колман социалният капитал е неутрален ресурс, който улеснява действието, но дали това е добре за обществото зависи от начина, по който индивидът го използва .

През 1990-те социалният капитал става популярен в изследователската програма на Световната Банка и публикациите на Робърт Пътнам (Putnam, 2000), който го представя като базисно понятие, показва го като стимул за „гражданско ангажиране и въвличане” и като мярка за общностно здраве в епохата на глобализацията. Социалният капитал се трансформира от ресурс притежаван от индивида в атрибут на колективността, фокусирайки върху нормите и доверието. Постигнатият консенсус става индикатор за наличие на „споделен интерес и съгласие сред различните актьори с оглед осъществяване на колективно действие”, което е критерий за висок социален

капитал, отнасящ се до интегрираната ценност на всички обществени мрежи и създадената нагласа да се правят неща за другите (Putnam, 2000). Според Пътнъм и неговите последователи, социалният капитал е ключов компонент за построяване и подържане на демокрацията като може да бъде измерен чрез доверието и реципрочността в общността или между индивидите. В този смисъл, ниският социален капитал предполага слабо доверие в правителството и ниски нива на гражданско участие.

Ако трябва да обобща идеите за социалния капитал, има консенсус в литературата, че той е предпоставка за постигане на целите на актьорите благодарение на членството им в различни мрежи и структури; т.е., социалният капитал се поражда в разгръщането на човешките взаимоотношения.. Освен това, разкрива в концентриран вид съвкупността от взаимодействия и мрежи, в които индивидите попадат и участват. Тук се включват познанствата с различни хора, но също и отношенията в общността, от които индивидът извлича благоприятни възможности за развитие и стимули за своя статус; това са придобивки, които произтичат от факта на членство в една или друга организация и могат да се окажат важна инвестиция в настоящето и бъдещето на индивида. Социалният капитал показва и състоянието на местната общност - като отношения и подкрепа между отделните членове. Социалният капитал освен това акумулира степента на приемане или отхвърляне от индивида на институциите и държавните организации и в синтезиран вид визира скритите двигатели за формиране на обществено мнение.

1.1. Социален капитал и глобализация – емпирични измерения

Социалният капитал е важен за успеха, защото концентрира ключовите механизми за ситуиране на отделната личност в групите и институционалните структури. Той е черта на общностите, защото взаимодействията могат да наложат по-голям контрол над поведението и да осигурят привилегирован достъп до ресурси. Социалният капитал показва конкретните измерения на успеха на индивида, които се проявяват в рамките на неговия живот и всекидневие, свързани са със заемането на различни професионални статуси, изпълняване на трудови дейности, споделяне на определени ценности, начин на мислене и отношение към света, подържане на специфично качество и стил на живот. Всъщност от характеристиките на социалния

капитал може да се достигне и до кумулативна оценка за състоянието на общността и нейните хабитуси.

Емпиричната информация за анализиране на социалния капитал се базира на резултати от вътрешно университетския проект „Интегриране на социално-психологичните науки в глобализиращия се свят” проведен през 2013г. с ръководител проф.Валентина Миленкова. Проучването включва 220 студенти от 4 курс на ЮЗУ ”Неофит Рилски”; основен метод – групова анкета. Ключовите дименсии, по които се развива социалния капитал са:

- местната общност и нейното място в живота на отделния човек;
- съпричастност и подкрепа от приятелския кръг;
- участие в гражданското общество;

Ще ги разгледам последователно.

1.1.1. Съседската общност и нейното място в живота на отделния човек

Съседската общност има специфично значение, особено в концепцията на Пътнам (Putnam 2000), защото тя представлява източник на подкрепа и положителна енергия, която човек получава; съседската общност в разбиранията на класиците (Тьониес, Редфийлд) създава близост между хората, развива чувството за цяло благодарение на преките и непринудени контакти между индивидите. Поддържането на приятелски и тесни връзки със съседите е характерен детайл от бита на квартала и махалата, където хората реално стават съпричастни на традиционните механизми на социалност, участвайки в пълнокръвния живот на общността, в която се обсъждат съдбите и живота на хората и всеки става съпричастен – поведенчески и емоционално на съседската близост.

Забелязва се, че сравнително високо се оценява времето, което студентите отделят за приятели и съседни (Таблица 1).

Таблица 1 Доколко сте доволни от: времето за приятели и съседни

Изцяло недоволен					Напълно доволен					
01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	
3.5	4.0	6.0	6.0	11.0	15.5	9.5	12	14.5	18	Приятели
0	0	0	9.0	11.0	16.0	16.5	17.5	14.0	16.0	Съседни

В подкрепа на значимостта на социалната общност – съседни и приятели и осъзнаването ѝ като важна за пълноценния живот на индивида, са и резултатите и от други въпроси. (Таблица 2, 3).

Таблица 2 Колко често се срещате с приятели, роднини, без да сте задължени да го правите

	Приятели	Роднини
Всеки ден	33.5	19.0
Няколко пъти седмично	45.0	40.0
Няколко пъти месечно	17.5	33.5
Веднъж месечно	2.5	6.0
По-рядко от веднъж месечно	1.5	1.5

Таблица 3 Има ли някой, с когото можете да обсъждате лични, дори интимни проблеми

Да	87.0
Не	11.5
Не знае/Не може да прецени	1.5

Прави впечатление, че студентите осъзнават необходимостта от контактите с приятели, роднини и съседни, те се придържат към този режим на близост и общуване, поддържат ритъма на социалните връзки и смятат, че това е важно за тях. Като цяло, неформалните контакти допринасят за свободно разгръщания се разговор, от който демокрацията черпи сили (Лаш, 1997: 111); това е територия за срещи (Лаш, 1997: 114), оценявани по достойнство от респондентите. Много осезаемо се проявява междуличностното доверие, което е фундамент на свързаността на хората. В този смисъл може да се каже, че социалният капитал при изследваните студенти има високи стойности в контекста на референтните общности на лицата.

1.1.2. Участие в гражданското общество

В допълнение трябва да подчертая, че социалната жизнеспособност зависи и от склонността за участие в публичните процеси посредством различни типове дейности²: "гледане (слушане) на политически телевизионни (радио) предавания", "четене на

²□Привеждаме данни от проекта „Интегриране на социално-психологичните науки в глобализацията се свят” проведен през 2013 в ЮЗУ „Н.Рилски”.

вестници", които са свързани с утвърждаване и поддържане на гражданското общество. Като цяло, респондентите са средно активни: в делничен ден 39.5% гледат новини и телевизионни предавания за политически и актуални събития "между половин час и час и половина"; не така обаче е с "четенето на вестници" и "слушането на радио", отличаващи се с малки натрупвания:

- "четене на вестници" и "слушане на радио": "между половин час и час" : 11.0%;
- "под ½ час" : 30%,
- "не отделят никакво време": 12.5%.

Приведените данни са показателни за това, че съвременните млади българи не проявяват голям интерес към политическите събития и имат не висока медийно-политическа активност. Като цяло, в последните месеци от май до декември 2013г. се наблюдаваше повишена социална активност и остри протестни действия на българското население, което показва засилване на чувствителността по въпросите на социалната справедливост и политическата отговорност. В голяма степен това е резултат и на нарасналата пропаст между бедни и богати в обществото, изпадането на все по-голям брой от българите в социалното дъно и разочарованията от политическата власт и управление. В допълнение привеждам самооценката на финансовото състояние на семействата на респонденти (ЮЗУ проект, 2013)

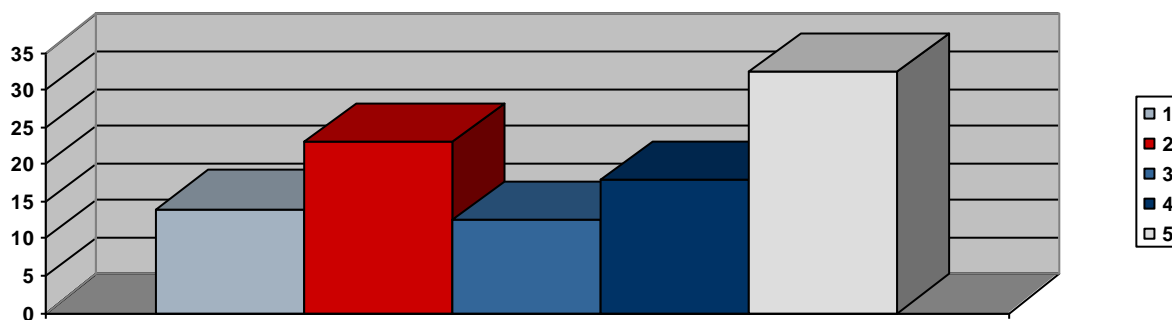
В скалата от "1 до 10" повечето респонденти се самоопределят най-вече "в средата" на скалата, но с тенденция към бедност (Таблица 4).

Таблица 4 Самооценка на финансовото състояние

	Богати					Бедни				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	0.5	2.5	6.0	12.5	17.5	18.0	14.5	16.5	9.5	2.5

Представената картина създава известен песимизъм за бъдещето и очакванията на българите; а самоопределянето на голям процент от хората като бедни показва отчаяние и липса на перспектива. В тази посока може да се разглежда и ниското доверие към социалните и особено политическите институции, демонстрирано от респондентите, което показва пропукването на социалния капитал в оптиката на "гражданското" и "публичното" битие; привеждам данни (ЮЗУ проект, 2013) за доверието към следните институции: 1-парламент (14%); 2-президент(23.0%); 3-правителство 12.5%; 4- НПО (18.0%); 5- нямам доверие(32.5%). (Графика 1)

Графика 1 Доверие към институциите



Прави впечатление големият дял почти (1/3) на респондентите, които нямат доверие в нито една институция.

2. Образование и социален капитал

Втората теза на настоящата статия е фокусирана върху факта, че образованието е в основата на социалния капитал, защото е свързано:

1. С формиране на умения за живот в общност, изразени в създаването на нагласа и готовност индивидът да общува и съжителства с връстниците си, за да се превърне в активен участник в живота на образователната институция, за да усвои умения, формиращи неговата практическа активност и ориентири. „Животът в общност“ (Jackson, 1968) е умение, обозначаващо необходимостта да се съобразяваш с другите, да ги зачиташ, или дори да се откажеш от собствените си желания, да правиш компромис с настроенята си, което се формира в организационната среда на образователната институция още в най-ранните ѝ форми.

2. С предаване на знания и норми, изграждащи културната опора на обществото. Така се поддържа връзката между доминиращите ценности и тяхното усвояване от индивидите. Образованието въвежда актьорите в един свят на публично развити значения, въпреки обстоятелството, че е възможно в определени случаи да се прояви техният относителен характер.

В съответствие с основните си дейности – обучение и възпитание, образователната система е насочена към изграждане на определени личностни качества и това би могло да бъде осъзнато или не, умишлено търсено или не от различните субекти включени в образователното взаимодействие. Но участието, което образованието взема в създаването на социално съзнание посредством процеса на

възпитание не винаги е явно; това означава, че образователната система придобива **и** една невидима за обществото функция, която се разкрива във взаимоотношаността между личностното формиране и структурата на обществените отношения. Защото образованието като изпълнява своята специфична дейност, отнасяща се до процеса на обучение, осъществява и социалната си функция по запазване и поддържане на социалния ред.

Образователната институция социализира със знанията, които предава, с особените правила и ценности, които легитимира, с контактите и субкултурите, които се развиват и които въвличат индивидите в различни отношения; социализира и с основния субект на своите влияния - преподавателят. Всички изброени страни на социализационните въздействия акумулират в себе си определен социален опит и стават носители на конкретна насоченост и ангажираност, която има предназначение да формира в съответствие с обществения образец, който я детерминира. В този смисъл може да се твърди, че образованието е в основата на социалния капитал, защото хората с високо образование са:

- По-критични
- По-отворени към промени
- Склонни към усъвършенстване
- По-добри професионалисти
- Имат стремеж към повишаване на своята квалификация
- Имат повече знания за света и социалната ситуация
- Имат по-високо гражданско участие и отговорност.

Образованието е необходимо и важно условие за заемане на професионални позиции и статуси. Според студентите (ЮЗУ проект 2013) образованието е важно за успеха в живота днес у нас (Таблица 5)

Таблица 5 До колко важно е образованието за успеха в живота днес

Изключително важно	Много важно	Важно е	Не е особено важно	Изобщо не е важно	Не знае
39.5	31.5	17.5	7.5	1.5	2.5

Забелязва се, че 88.5% от извадката са посочили образованието като важно условие ("изключително важно", "много важно", "важно") за просперитет.

Всичко това, идва в подкрепа на тезата, че образованието не е само ценност, то реално се проецира в образователните стратегии на българите. Реализираната образователна мобилност показва осъзнатата значимост на образованието за преуспяване, а респективно е и фактор за социален капитал, доколкото образованието е не цел сама за себе си, а е с оглед реализиране в обществото, заемане на добри статуси и постигане на благополучие.

3. Образование и глобализация

Важна теза на настоящата статия бе и твърдението, че образованието става и среда за налагане на универсални подходи и модели на възпитание. Обучението и възпитанието като базисни дейности в образованието се осъществяват в съответствие с определен личностен идеал и целят въплъщаване на ценности и норми, свързани са с изучаване и усвояване на социални роли, както и с възприемане на конкретна перспектива, засягаща индивидуалните възможности за публичен живот и принос. Това е въздействие, при което се акцентира на нарочното внушение на модели, образци и правила, с оглед изграждане на личностните характеристики: жизнена позиция, интереси, морал. Възпитанието е едно от най-важните социални средства за моделиране на човешките поколения, които са асоциални при раждането си (Durkheim,1956).

Според Дюркем (Durkheim,1956) образованието има за цел да подбуди и развие у детето определен брой на физически, интелектуални и морални състояния, представящи обществото в неговата цялост, както и специфичната социална среда. Така целта е да се създаде едно нормирано същество, имащо чувство за правилата; а това изисква присъствието на поколения от възрастни, поколения от млади и едно действие, упражнено от първите върху вторите с оглед засилване хомогенността на обществото. Според Дюркем дисциплината е моралът на образователната общност и на общественото тяло, а индивидът трябва да се научи да зачита правилото и да изпълнява задълженията, да стане нормирано същество. В разбиранията на Дюркем дисциплината трябва да се осъзнае като нещо добро и необходимо, а в дългосрочна перспектива тя създава уважение към законността, към безличния закон – с неговата обективност и всеобхватност.

В този контекст, пред вид значимостта на дисциплината трябва да се възприемат резултатите от университетския проект от 2013. Респондентите оценяват твърдението: "Училището трябва да учи децата на ред и дисциплина (Таблица 6)

Таблица 6 Училището трябва да учи децата на ред и дисциплина

Напълно съгласен	Съгласен	Нито съгласен нито не	Несъгласен	Напълно несъгласен	Не знае
61.5	24.5	11.5	1.5	0.	1.0

Възприемането на училището като дисциплинираща институция е важен аспект на социалния капитал; в условията на глобализацията това става много актуално, защото в последните години, училищната дисциплина се превърна в един от сериозните дефицити на българското образование: с нарасналата училищна агресия, насилие, употреба на алкохол и наркотици. И родители, и учители, и цялата българска общественост са солидарни относно необходимостта от по-строги правила, налагащи ред и дисциплина. В тази посока са и резултатите от четири фокус групи, които проведох в София през 2010 г. с учители от начални и средни училища. Учителите споделяха, че всекидневно се сблъскват с прояви на нарушена дисциплина: апострофиране на преподавателите, невнимание, шум, понякога напускане на класната стая от учениците.

Девиациите всъщност имат много широк диапазон; те включват различни проявления на социално неприемливо и разрушително действие както по отношение на самите деца, така и спрямо училищните общности и организационна среда. В проведените групови дискусии се очертаха няколко тематични кръга, *обясняващи* лошата училищна дисциплина:

- безпомощност на учителите, произтичаща от липсата на нормативна уредба в училищния правилник.
- семейна среда, често пъти също, продуцираща насилие, родителска незаинтересованост, липса на позитивни примери. В последните години родителските кариери са изправени пред много предизвикателства – безработица, липса на средства, закриване на производства и работни места. В тази ситуация обикновено родителите прехвърлят отговорността за възпитанието на децата си към училището, което обаче не може да се справи само.
- различия в средствата, с които разполагат учениците, свързано с наличието на много бедни и богати семейства, пренасящи социалните неравенства и в училищната среда. А тези именно различия в ученическите доходи стават основа за завист и "вторична справедливост" във вид на саморазправа и насилие.

- Общият социален контекст, който създава стрес, натиск, негативизъм, предразполага към социални отклонения.

Извеждането на дисциплината като сериозен проблем е свързано също и с отпадането от училище, при което колкото по-интензивно даден индивид се дистанцира от образованието, толкова в по-голяма степен той се изолира и по този начин *образователното изключване става и социално*, представящо недопускането на отделни индивиди, като носители на социални характеристики до средата, културата, контактите и всички свързани с тях импликации на общността, контролираща определени ресурси и ползваща се с ниво на престиж, които са привлекателни и значими.

3. Заключение

Един от важните изводи на статията е, че социалният капитал е предпоставка за постигане целите на актьорите, благодарение на участието им в конкретни мрежи и структури; т.е., социалният капитал се поражда в разгръщането на човешките отношения. В този контекст, важен извод е и фактът, че за да притежава социален капитал, една личност трябва да бъде свързана с другите, защото именно тези други са основният източник на предимство. Затова от голяма важност са различните общности, в които индивидите са включени на базата на взаимно споделени интереси и изпълнявани дейности. В крайна сметка, социалният капитал става същностна характеристика на формирането, защото той означава: създаване на контакти, личностна реализация и утвърждаване в налични структури, а това са все различни страни от придобиването на обществен опит и индивидуална значимост.

Няколко ключови извода за социалния капитал:

- Прави впечатление, че общността има значимост като съседско изживяване, като своеобразна ниша за емоционално зареждане.
- Гражданското участие и активност не са високи.
- Оценката на материален живот са с негативен знак.
- Образованието е фактор за социален капитал и индивидите осъзнават това обстоятелство.
- В контекста на съединяващото и свързващо значение на образованието и социалния капитал, трябва да се разбира и възпитанието и дисциплиниращата мисия на училището, която индивидите очакват да се активизира. Респондентите поставят по-високи изисквания към активното участие на училището във възпитанието на децата.

- Социалният капитал, като задаващ фундаменталната тъкан на изградените взаимоотношения и вписване в общественото пространство визира не еднакъв потенциал за участие в публичните процеси. Студентите разбират силата и значението на контактите; те осъществяват връзки със съседни и приятели, разчитат на тях.

И така, капиталът е понятие и практика. Като понятие обозначава инвестиране и притежаване на ресурси в дадено общество. Като практика представлява механизъм, с който тези ценени ресурси са произведени, пренесени и акумулирани и се връщат обратно към индивида и обществото. В този смисъл образованието е свързващото звено в социалния капитал, формиран в условията на глобализация, т.е. в зависимост от неговата структурираност, организация, политики и насоченост; в зависимост от неговите модели на обучение и възпитание, образованието е предпоставка за индивидуален и обществен просперитет, но в същото време е индикатор за бъдещи очаквания и перспективи.

Литература

Бек, У. (2001) *Световното рисково общество*. София: Обсидиан

Бек, У. (1993) *Откриване на истинската политика*. София: Планета 3

Гидънс, А. (2003) *Социология*. София: Прозорец

Дюркем, Е. (2006) *Да мислим възпитанието*, София: Сонм

Лаш, Кр. (1997) *Бунтът на елитите и предателството към демокрацията*. София: Обсидиан

Недялкова, А., З.Бауман, Д.Филипов (2005) *Глобализъм, регионализъм и антиглобализъм*. София: Албатрос

Тилкиджиев, Н. Съст. (2011) *Успелите роми*. София: Изток-Запад

Бояджијева, П. (2009) “Доверието – невидимата ос на обществото” В: *Европейските ценности в днешното българско общество*. (съставител Г.Фотев). София: УИ ”Св.Кл.Охридски”, с.31-65

Bourdieu, P. (1972) *Esquisse d'une théorie de la pratique, précédé de trois études d'ethnologie kabyle*, English. *Outline of a Theory of Practice*, Cambridge University Press 1977 *Outline of a Theory of Practice*

Bourdieu, P. (1985) The Forms of Capital. In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Ed. J.G. Richardson, pp.241-258. New York: Greenwood

Coleman, J.S. 1988 "Social Capital in the Creation of Human Capital". *American Journal of Sociology*, 94: S95-121

Durkheim, E. 1956 *Education and Sociology*, New York: Free Press

Ferragina, E. (2012) *Social Capital in Europe: A Comparative Regional Analysis*. Cheltenham: Edward Elgar

Jackson, P.W. 1968 *Life in Classrooms*. New York: Basic

Portes, A. (1998). *Social Capital: its origins and applications in modern sociology* Annual Review of Sociology, 24, 1-24

Putnam, R. 2000 *Bowling Alone: The collapse and revival of American community*, New York: Simon and Schuster

* Валентина Миленкова е професор дсн в катедра Социология, ЮЗУ "Н.Рилски", преподавател по социология на образованието, социална стратификация и неравенства. Основни интереси: образователни и социални неравенства, социализация, институции на знанието.